

แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐานในรายวิชา RSU 111 สังคมธรรมาธิปไตย วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

The guideline in teaching and learning management by using a project-base
in the subject of RSU 111

Social Democracy of College of Communication Arts, Rangsit University

ธีราภรณ์ กลิ่นสุคนธ์. วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Thiraporn Glinsukon. College of Communications, Rangsit University.

Email: thiraporn.g@rsu.ac.th

Received: 25 July 2022 ; Revised: 17 November 2022 ; Accepted: 29 November 2022

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐานในรายวิชา RSU 111 สังคมธรรมาธิปไตย ของวิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษากับผู้สอนประจำภาคการศึกษาที่ S/2564 จำนวนทั้งสิ้น 10 คน ใช้การสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ให้โครงงานเป็นฐานของการเรียนรู้ มีขั้นตอนของการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า

1. ขั้นเตรียมความพร้อมโครงงาน พบว่า มีการเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน กล่าวคือ เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน พิเคราะห์ประเด็นสำหรับการทำโครงงานจากสถานการณ์ปัจจุบันและระดมสมองเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากนั้นชี้แจงแนวทางการจัดโครงงานภายใต้แนวคิด “Change in Diversity Culture” เน้นความเป็นสังคมธรรมาธิปไตย และการสร้างสรรค์สื่อ

2. ขั้นการศึกษาความเป็นไปได้ พบว่า ผู้สอนมีการศึกษาความเป็นไปได้ หาข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการจัดโครงงาน และให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า เรียนรู้ และศึกษาความเป็นไปได้ในการทำโครงงาน และมีการกำหนดการทำงานร่วมกันกับผู้เรียน ทั้งนี้ผู้สอนมีหน้าที่สนับสนุนและแนะนำให้เป็นไปตามกรอบและทิศทางที่วางแผนไว้

3. ขั้นการกำหนดหัวข้อและรายละเอียดต่าง ๆ พบว่า ผู้สอนมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้เรียน โดยทำหน้าที่กระตุ้นเพื่อให้ผู้เรียนแสดงศักยภาพ ทั้งนี้เมื่อกำหนดประเด็นได้แล้ว จะมอบหมายให้ไปค้นคว้าข้อมูลเชิงลึก นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทำโครงงาน โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นโค้ชและสอดแทรกแนวคิดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนบูรณาการร่วมกับการดำเนินโครงงาน และให้มีอิสระในการคิดและการตัดสินใจในการทำงาน

4. ขั้นการดำเนินงานโครงงานและสร้างสรรค์ชิ้นงาน พบว่า ผู้สอนให้ผู้เรียนได้ลงมือดำเนินโครงงานจากรายละเอียดที่ได้มีการเตรียมการมาตั้งแต่ต้น ซึ่งดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชุมชนละแวกใกล้เคียง มหาวิทยาลัย ประชาชนในจังหวัดปทุมธานี หรือผู้เรียนและบุคลากรมหาวิทยาลัยรังสิต โดยประเด็นที่ผู้เรียนเลือกทำโครงงานมีความหลากหลายและมีการผลิตสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อประกอบกับการดำเนินโครงงาน

5. ขั้นการสรุปสิ่งที่เรียนรู้และการนำเสนอ พบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในด้านทักษะต่าง ๆ โครงงานส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จทุกกลุ่มและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงงานที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งทำให้ผลงานที่ปรากฏสะท้อนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน, สังคมธรรมาธิปไตย

Abstract

This research was aimed to study the guideline in teaching and learning management by using a project-base in the subject of RSU 111 Social Democracy of College of Communication Arts, Rangsit University. The research is the qualitative research by studying with ten teachers of the subject for the semester of S/2022. The interview has been used to gather data for studying the teaching and learning management with the use of a project-based learning. There are five steps in learning. The research results are as follows:

1.Stage of preparation: it finds that there is preparation in the teaching and learning management by using a project-base. It means emphasizing on learning together, considering issues for doing a project from current situations, and brain-storming to exchange learning. Then, there is to explain the guideline in arranging the project under the idea of “Change in Diversity Culture”, emphasizing on social democracy and media creativity.

2.Stage of studying the possibility: it finds that the teachers study the possibility, find initial information for arranging the project and allow learners to research, learn and study the possibility in doing the project. There is also a collaboration with learners. However, the teachers have responsibility in supporting and suggesting according to the framework and direction as planned.

3.Stage of setting various details and sections: it finds that the teachers discuss and exchange with learners regarding guideline by motivating the learners to demonstrate their potentiality. Nonetheless, groups have already set the issues, the teachers have duty to act as a coach and provide the ideas in order for the learners to integrate with the project and provide freedom in thinking and making decisions for doing the work.

4.Stage of doing the project and creating a piece of work: it finds that the teachers allow the learners to do the project based on the details as prepared at the beginning. This carries out with the target groups which are closed-by communities, people in Pathumthani or learners and personnel of Rangsit University. The issues that the learners select are diverse and there is various media production to supplement with doing the project.

5.Stage of concluding and presenting what has been learnt: it finds that the teaching and learning management by using a project as a base causes the learners to learn skills. Most of the projects have been accomplished according to the project objectives which have been set by the learners and all of the results reflect efficiency in working.

Keyword : Project-based Learning, Social Dharmacracy

บทนำ

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้สาระวิชาหลัก (Core Subjects) และมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ และทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้สอนจะต้องรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานและวิธีการจัดการเรียนการสอน ให้ความสนใจต่อการมุ่งผลลัพธ์ใส่ใจในเรื่องของศาสตร์ทางการสอนที่เหมาะสม การปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน ปรับเปลี่ยนเนื้อหาตามหลักสูตรควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะใหม่ๆ ของผู้สอน ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้นรวมทั้งปรับบทบาทในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะทัดเทียมเป็นที่ยอมรับและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข (สมหมาย อ่าดอนกลอย, 2556) จากที่กล่าวมาจึงเป็นการเตรียมคนไปเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว คนยุคใหม่จึงต้องมีทักษะที่สูงในการเรียนรู้และปรับตัว และพัฒนาตนเองให้เหมาะกับทักษะของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์พานิช, 2556)

สังคมธรรมาธิปไตยของมหาวิทยาลัยรังสิต เน้นให้สถาบันอุดมศึกษาที่มีหน้าที่ “สร้างคน” มาเป็น “สร้างคนต้นแบบ” ที่ต้องมีทั้งความสำเร็จและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยแนวทางนี้จะเน้นการทำให้สังคมกลายเป็นสังคมที่สงบสุข มีการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย มีความเป็นธรรมะ มีการกินดีอยู่ดี ประกอบอาชีพด้วยความมั่นคง เจริญรุ่งเรือง ต้องทำให้สังคมมีความเป็นธรรมกับทุกคน ไม่ว่าจะยากดีมีจนหรือร่ำรวย ต้องสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งจะเรียกสังคมแบบนี้ว่า “สังคมธรรมาธิปไตย” (มหาวิทยาลัยรังสิต, 2551) จากปณิธานดังกล่าวทำให้มหาวิทยาลัยรังสิตมีการปรับกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการสร้างทักษะและประสบการณ์ที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้แก่ผู้เรียนและมุ่งสร้างบัณฑิตให้เป็นพลเมืองที่ดีตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน ประเทศ จนถึงการเป็นพลเมืองโลก มีจิตสำนึกของความเป็นธรรมาธิปไตย โดยเน้นการสร้างทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียนมากกว่าการเรียนในห้องเรียน ซึ่งทำให้เกิดรายวิชาสังคมธรรมาธิปไตยขึ้น ซึ่งมีการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ ลงภาคสนาม และทำโครงการ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบริบทของสังคมและการเป็นพลเมืองที่ดีมากยิ่งขึ้น โดยจัดการเรียนการสอนผ่านรายวิชาสังคมธรรมาธิปไตย (RSU111)

ทั้งนี้รายวิชาสังคมธรรมาธิปไตยมีจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ (กิตติศักดิ์ ไตรพิพัฒพรชัย, มปป.) คือ 1) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับสังคมธรรมาธิปไตย หลักธรรมาภิบาล ความพอเพียงกับวิถีชีวิตผู้เรียน และการเป็นพลเมืองดี 2) เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะการทำโครงการ 3) เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แก้ปัญหา วิจาร์ณ และสร้างสรรค์ และ 4) เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มหาวิทยาลัยรังสิตได้กำหนดนั้น เน้นให้เกิดการเรียนรู้ผ่านโครงการที่สามารถนำไปเชื่อมโยงและประยุกต์ในชีวิตประจำวัน เน้นกระบวนการวางแผน การคิดอย่างมีเหตุผล และเป็นระบบทำให้ผู้เรียนผลิตงานที่เป็นรูปธรรม มีการแสดงผลงาน และผู้เรียนสามารถเลือกทำโครงการตามความสามารถและความสนใจ มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้ด้วยโครงการ การออกแบบโครงการที่จะกระตุ้นให้เกิดการค้นคว้าอย่างกระตือรือร้น และให้ความสำคัญกับการทำโครงการเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมธรรมาธิปไตยจำเป็นต้องอาศัยทักษะหลายประการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่ Tony Wagner (2010) กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีทักษะที่สำคัญ คือ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะความเป็นผู้นำ

ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร และทักษะด้านอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ จะเห็นได้ว่าทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ล้วนเป็นสิ่งใหม่ ซึ่งส่งผลให้ทั้งระบบการศึกษาจะต้องปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลัก

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาสังคมธรรมาธิปไตย เน้นการสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้สอนกับผู้เรียน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มคณะวิชา โดยในปีการศึกษา 2564 ได้มีการกำหนดแนวคิดสำหรับการเรียนการสอน คือ “Change in Diversity Culture” เพื่อเป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล ประกอบกับแนวทางของวิทยาลัยนิเทศศาสตร์ที่มุ่งเน้นกระตุ้นให้ผู้เรียนออกแบบโครงการภายใต้โจทย์หรือแก่นสาระ (Theme) คือ การเปลี่ยนแปลงบนความแตกต่างหลากหลายของสังคม ซึ่งมีผู้สอนทำหน้าที่เป็นโค้ช (Coach) ขับเคลื่อนการเรียนรู้และผลงานของผู้เรียน ให้หลักคิดในการทำงานร่วมกัน การอยู่ร่วมกันในสังคม และพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์เพื่อรองรับการพัฒนาโครงการ มีการประเมินผลด้วยการสังเกตการณ์ การนำเสนอความคืบหน้าเป็นระยะ และสุดท้ายนำเสนอผลงานในงานมหกรรมการสื่อสารสร้างสรรค์ Creative Showcase ที่จัดขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี (วรวิมล อ่อนนวม, สัมภาษณ์, มิถุนายน 2564) ดังนั้นรายวิชานี้จึงเหมาะสมอย่างยิ่งกับการเรียนรู้ผ่านโครงการเป็นฐาน ซึ่งผู้เรียนจะได้ลงมือปฏิบัติและเกิดประสบการณ์จริงจากการทำงาน

วิทยาลัยนิเทศศาสตร์เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและใช้โครงการเป็นฐานการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้เรียนจะได้เกิดการแสวงหาและพัฒนาความรู้ด้วยตัวเอง เกิดการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และแก้ปัญหา ที่เชื่อมโยงและตอบสนองความต้องการของสังคม ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง ได้เรียนรู้สภาพของชุมชนและสังคมการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ฯลฯ ซึ่งก็เป็นไปตามแนวทางที่วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ได้กำหนดไว้สำหรับการจัดการเรียนการสอน กล่าวคือ มีการออกแบบการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้ในการบูรณาการแนวคิดเชิงนวัตกรรม มีทักษะการจัดการเชิงสร้างสรรค์ และการปฏิสัมพันธ์กับบริบทของสังคม การเรียนรู้จักตนเอง การทำงานเป็นทีม และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่วนรวมและเป็นประโยชน์ต่อสังคม นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการบูรณาการทักษะความรู้ด้านนิเทศศาสตร์ในการใช้ในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้อสังคมนวัตกรรม การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และการออกแบบและผลิตสื่อดิจิทัล ซึ่งจะส่งผลทำให้นักศึกษาเกิดกระบวนการในการเข้าใจ รู้จักตนเอง และการปรับตัวเข้าสู่การเรียนในระดับอุดมศึกษาได้จากแนวทางดังกล่าวจึงเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมธรรมาธิปไตย ที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดให้นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทุกคนต้องเรียน (อรรถญา พิกุลพารุงโรจน์, สัมภาษณ์, สิงหาคม 2564)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นฐาน ในรายวิชา RSU 111 สังคมธรรมาธิปไตย ของวิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต โดยทำการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนกับผู้สอนประจำรายวิชานี้ ทั้งนี้ผลจากการศึกษาจะนำไปพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในรายวิชานี้ และเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาอื่น ๆ ที่ใช้โครงการเป็นฐานในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นฐาน ในรายวิชา RSU 111 สังคมธรรมาธิปไตย ของวิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และสรุปประเด็นพอสังเขปในแต่ละแนวคิดดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ที่มีผู้สอนจะเป็นผู้กระตุ้นเพื่อนำความสนใจที่เกิดจากตัวผู้เรียนมาใช้ในการทำกิจกรรมค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวผู้เรียนเอง นำไปสู่การเพิ่มความรู้ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติ การฟังและการสังเกตจากผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้เรียนมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม ที่จะนำมาสู่การสรุปความรู้ใหม่ มีการเขียนกระบวนการจัดทำโครงงานและได้ผลการจัดกิจกรรมเป็นผลงานแบบรูปธรรม (คุชฎี โยเสลา และคณะ, 2557) สำหรับการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานนั้น มีกระบวนการและขั้นตอนในการจัดกิจกรรม ซึ่ง KM CHILD-PBL. (2015) อธิบายขั้นตอนที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อม ผู้สอนเตรียมมอบหมายโครงงานโดยกำหนดขอบเขตของโครงงานอย่างกว้าง ๆ ให้สอดคล้องกับรายวิชาหรือความถนัดของผู้เรียน และเตรียมแหล่งเรียนรู้ข้อมูลค้นคว้าเพิ่มเติม และการกำหนดนัดหมายต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินโครงงานได้ 2) การคิดและเลือกหัวข้อให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างทางเลือกในการออกแบบโครงงานเอง โดยเปิดโอกาสให้รู้จักการค้นคว้าและสร้างสรรค์ความรู้เชิงนวัตกรรม ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องก่อนเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกหัวข้อ การทำงานเป็นทีม กระตุ้นให้เกิดการระดมสมอง ทำให้เกิดทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะการสื่อสารและทักษะการสร้างความร่วมมือ 3) การเขียนเค้าโครงของโครงงาน เป็นการสร้างแผนผังความคิดที่แสดงแนวคิดแผนการดำเนินงาน ขั้นตอนการทำโครงงานเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมองเห็นภาระงาน บทบาท และระยะเวลาในการดำเนินงานทำให้สามารถปฏิบัติโครงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) การปฏิบัติโครงงานผู้เรียนลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ในเค้าโครงของโครงงาน 5) การนำเสนอโครงงานผู้เรียนสรุปรายงานผล โดยการเขียน รายงานหรือการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์จัดนิทรรศการ รายงานหน้าชั้น ส่งงานทางเว็บไซต์หรืออีเมล ถ้ามีการประกวดหรือแข่งขันด้วย จะทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นมากขึ้น และ 6) การประเมินผลโครงงาน ควรมีการประเมินผลการเรียนรู้โดยหลากหลาย เช่น ผู้เรียนประเมินตนเอง ประเมินซึ่งกันและกัน ประเมินจากบุคคล ภายนอกการประเมินจะไม่วัดเฉพาะความรู้หรือผลงานสุดท้ายเพียงอย่างเดียว แต่จะวัดกระบวนการที่ได้มาซึ่งผลงานด้วย การประเมินโดยผู้สอนหลายคนจะเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สอนด้วยกันอีกด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวถึง แนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่และสิ่งประดิษฐ์ใหม่โดยการใช้กระบวนการทางปัญญา (กระบวนการคิด) กระบวนการทางสังคม (กระบวนการกลุ่ม) และให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมในการเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต้องจัดให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถและความถนัดเน้นการบูรณาการความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ใช้หลากหลายวิธีการสอนหลากหลายแหล่งความรู้สามารถพัฒนาปัญญาอย่างหลากหลาย คือ พหุปัญญา รวมทั้งเน้นการวัดผลอย่างหลากหลายวิธี (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2550)

สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ (2554) ได้เสนออยู่ทฤษฎีการการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียน ดังนี้ คือ 1) การเรียนแบบร่วมมือ เป็นวิธีการเรียนที่ให้นักเรียนทำงานด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ และทางด้านจิตใจ ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในความแตกต่างระหว่างบุคคล เคารพความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่นที่แตกต่างจากตน ตลอดจนรู้จักช่วยเหลือและสนับสนุนผู้อื่น 2) การเรียนแบบประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์หรือการเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนได้มีโอกาสรับประสบการณ์แล้วได้รับการกระตุ้นให้สะท้อนสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากระบบการออกมาเพื่อพัฒนาทักษะ เจตคติหรือวิธีการคิดใหม่ ๆ

เป็นการเรียนที่ให้ผู้เรียนคิดโดยเป็นการคิดที่รู้ตัวว่าคิดอะไร คิดอย่างไร สามารถตรวจสอบความคิดของตนเองได้ และสามารถปรับเปลี่ยนกลวิธีการคิดของตนเองได้ด้วย 4) การเรียนแบบส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เป็นการเรียนโดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ และ 5) การเรียนแบบทำโครงการ เป็นการเรียนโดยให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเรื่องที่ตนเองสนใจและทำเป็นโครงการ

นอกจากนี้ทวน พินรุพันธ์ (2555) ได้ให้หลักสำคัญที่ต้องคำนึงของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญ 7 ประการ คือ 1) ความต้องการหรือความสนใจของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ 2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมากที่สุด 3) เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ในสภาพความเป็นจริง สามารถวิพากษ์เชิงปฏิบัติการ และสืบค้นหาความรู้ด้วยตนเอง 4) เป็นการพึ่งพาตนเอง เพื่อให้เกิดทักษะที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และสามารถเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนเองได้ คือ รู้วิธีคิดของตนเองและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิดอย่างเหมาะสม ไม่เน้นที่การจดจำเพียงเนื้อหา 5) เน้นการประเมินตนเอง คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ชัดเจนขึ้น รู้จุดเด่นจุดด้อยและพร้อมที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การประเมินในส่วนนี้เป็นการประเมินตามสภาพจริงและใช้แฟ้มสะสมผลงาน 6) เน้นความร่วมมือ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวัน และ 7) เน้นรูปแบบการเรียนรู้ซึ่งอาจจัดได้ทั้งในรูปแบบเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยประชากรในการวิจัย คือ ผู้สอนวิชา RSU11 สังคมธรรมาธิปไตย ประจำภาคการศึกษาที่ S/2564 จำนวนทั้งสิ้น 10 คน ทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Specific Sampling) โดยเก็บข้อมูลกับผู้สอนทุกคน ใช้วิธีการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งประเด็นของการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และส่วนที่ 2 แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นฐาน รายวิชา RSU 111 สังคมธรรมาธิปไตย ผู้วิจัยทำสัมภาษณ์สรุป และวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 5 ท่านมีประสบการณ์สอนวิชา สังคมธรรมาธิปไตยระหว่าง 1-3 ปี และอีก 5 ท่านที่มีประสบการณ์สอนวิชาดังกล่าวมากกว่า 4 ปีขึ้นไป โดยกลุ่มที่ผู้ให้สัมภาษณ์สอนนั้นมีการทำโครงการภายใต้แนวคิด “Change in Diversity Culture” ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความเท่าเทียมทางเพศ การแบ่งปันสู่ผู้ด้อยโอกาส การสร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชน ศาสนา การสร้างสรรค์งานศิลปะและงานฝีมือเพื่อระดมทุนสนับสนุนให้กับหน่วยงานภายนอก ฯลฯ

สำหรับแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นฐาน รายวิชา RSU 111 สังคมธรรมาธิปไตย มี 5 ขั้นตอน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

ขั้นเตรียมความพร้อมโครงการ จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า มีการเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นฐาน กล่าวคือ เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน พยายามเชิญชวนให้ผู้เรียนทบทวน ทวนถาม ทวนพิจารณาสถานการณ์ปัจจุบัน นำประเด็นที่น่าสนใจมาให้ผู้เรียนมีการระดมสมอง จากนั้นชี้แจงแนวทางการจัดโครงการอย่างเป็นระบบ โดยประเด็นที่ได้รับเพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนทั้งมหาวิทยาลัยในรายวิชานี้ คือ “Change in Diversity Culture” ซึ่งผู้สอนได้เริ่มต้นจากการให้ผู้เรียนทำความเข้าใจรายวิชาและจุดมุ่งหมายของรายวิชาที่เน้นความเป็นสังคมธรรมาธิปไตย

การรู้จักตนเอง หลักการทำงานเป็นทีม วินัยในการสร้างพลเมือง การเคารพความต่าง การสร้างสรรค์สื่อที่นำมาช่วยแก้ปัญหา หรือเน้น Soft Skill ต่าง ๆ ตลอดจนทำให้มีการอภิปรายร่วมกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “Change in Diversity Culture” ที่นำมาเป็นประเด็นของการจัดทำโครงการในภาคการศึกษานี้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนแนวทางการเลือกใช้สื่อกับกลุ่มเป้าหมายของโครงการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ขั้นการศึกษาความเป็นไปได้ จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้สอนมีการศึกษาความเป็นไปได้ มีการหาข้อมูลเบื้องต้นจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อแนวทางการจัดโครงการภายใต้แนวคิด “Change in Diversity Culture” คือ การศึกษาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่กำลังเป็นที่สนใจของคนในสังคมปัจจุบันว่ามีเรื่องเกี่ยวกับอะไรบ้าง อานางานวิจัยเชิงสังคมควมคู่เพื่อให้เป็นตัวแปรที่น่าสนใจ และสามารถหยิบยกมาเป็นตัวอย่างให้ผู้เรียนทำความเข้าใจ และให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า เรียนรู้ และศึกษาความเป็นไปได้ในการทำโครงการภายใต้แนวคิดดังกล่าว ที่สามารถทำได้โดยไม่เสี่ยงในการดำเนินชีวิตในแบบ New Normal นอกจากนี้ยังมีการกำหนดการทำงานให้กับผู้เรียน ได้แก่ จุดมุ่งหมายของโครงการ ขอบเขตและแนวทางการจัดทำโครงการ การแบ่งช่วงเวลาและขั้นตอนการทำงานอย่างชัดเจน โดยผู้สอนส่วนใหญ่จะแบ่งการทำงานเป็น 2 ช่วง คือ 1) ขั้นตอนก่อนการผลิต (pre-production) ให้มีการสรุปประเด็นหัวข้อและระดมสมองตามแต่เรื่องที่คุณเรียนสนใจ 2) ขั้นตอนการผลิต (Production) ผู้สอนมีหน้าที่สนับสนุน แนะนำ และอำนวยความสะดวกให้เป็นไปตามกรอบและทิศทางที่ได้วางไว้ ไม่หลงทาง และทำให้งานออกมาตรงกับที่วางแผนไว้ นอกจากนี้มีการให้อิสระในการดำเนินการ แต่ต้องอยู่ในกรอบการเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และการทำงานร่วมกันเป็นทีม

ขั้นการกำหนดหัวข้อและรายละเอียดต่าง ๆ จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้สอนจะมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้เรียนสำหรับแนวทางการดำเนินโครงการ เช่น การกำหนดหัวข้อ เนื้อหาในโครงการ ขอบเขตการดำเนินการ จำนวนและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม แนวทางการทำงาน การผลิตสื่อ ช่องทางการเผยแพร่สื่อ การประเมินผลโครงการ การประเมินการทำงาน ฯลฯ โดยทำหน้าที่กระตุ้นเพื่อให้ผู้เรียนแสดงศักยภาพภาวะผู้นำที่มีอยู่ในตัวและในกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนพูดคุยในทุกระดับ เพื่อสอบถามความคืบหน้าในการทำงานและปัญหาในการทำงาน ทั้งนี้เมื่อแต่ละกลุ่มกำหนดประเด็นได้แล้ว จะมอบหมายให้ไปหาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ เมื่อได้ข้อมูลจึงนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทำโครงการ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ผู้สอนจะสอดแทรกแนวคิดสังคมธรรมธิปไตย จิตอาสา การสื่อสาร และการสร้างสรรค์สื่อ/กิจกรรม หรืองานด้านนิเทศศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการร่วมกับการดำเนินโครงการ มีการเน้นเรื่องวินัยในการสร้างพลเมืองผ่านโครงการ ให้ผู้เรียนได้มีอิสระในการคิด และการตัดสินใจในการทำงาน แต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ตกลงร่วมกันในชั้นเรียน คือ การร่วมแบ่งปันสู่สังคม

ขั้นการดำเนินงานโครงการและสร้างสรรค์ชิ้นงาน จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้สอนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง คือ การดำเนินโครงการจากรายละเอียดที่ได้มีการเตรียมการมาตั้งแต่ต้น โดยส่วนใหญ่จะดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชุมชนละแวกใกล้เคียงมหาวิทยาลัย ประชาชนในจังหวัดปทุมธานี และนักศึกษาและบุคลากรมหาวิทยาลัยรังสิต ซึ่งประเด็นที่ผู้เรียนเลือกทำโครงการมีความหลากหลาย อาทิ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความเท่าเทียมทางเพศ การแบ่งปันสู่ผู้ด้อยโอกาส การสร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชน ศาสนา การสร้างสรรค์งานศิลปะและงานฝีมือเพื่อระดมทุนสนับสนุนให้กับหน่วยงานภายนอก ฯลฯ ทั้งนี้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะมีการผลิตสื่อเพื่อประกอบกับการจัดโครงการ การทำกิจกรรมภายใต้โครงการตามสถานที่ต่าง ๆ หรือผ่านช่องทางออนไลน์ นอกจากนี้จะมีการรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการ การพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อการปรับปรุงแนวทางการทำโครงการและการผลิตสื่ออย่างต่อเนื่องทุกสัปดาห์ และเมื่อเกิดปัญหาอุปสรรคในการทำงานกลุ่มของผู้เรียน ก็จะได้มีการรายงานและขอคำแนะนำจากผู้สอน

ขั้นการสรุปสิ่งที่เรียนรู้และการนำเสนอ จากการสัมภาษณ์ พบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในด้านทักษะด้านนิเทศศาสตร์ จิตอาสา ความหลากหลายทางสังคม ทักษะการคิดวิเคราะห์ เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้จากการที่ได้ฝึกปฏิบัติงานจริง ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจได้ดีกว่าการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนได้ฝึกการทำงานเป็นทีม จากการทำได้งานกลุ่มร่วมกับผู้อื่น การปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนใหม่และสังคมใหม่ในรั้วมหาวิทยาลัย ซึ่งโครงงานของผู้เรียนส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จทุกกลุ่มและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงงานที่ผู้เรียนได้กำหนดไว้ การทำงานกลุ่มสะท้อนเป้าหมายในการเรียนรู้ที่ได้มีการตกลงร่วมกันในประเด็นการทำงานเป็นทีม การคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ การให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทางสังคมผ่านกิจกรรมโครงงานที่ผู้เรียนได้จัดทำ ซึ่งทำให้ผลงานที่ปรากฏทั้งหมดสะท้อนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ รวมไปถึงผลงานทุกกลุ่มได้มีการเผยแพร่สู่สาธารณะได้แก่ การนำเสนอโครงงานผ่านกิจกรรม Creative Showcase ตอนสิ้นภาคการศึกษา และการนำเสนอผ่านสื่อเฟซบุ๊กประจำรายวิชา

จากผลการสัมภาษณ์ ยังพบอีกว่า ผู้สอนยังมีการวัดประเมินผลการดำเนินโครงงานจากการทำงานอย่างต่อเนื่อง วัดจากผลสะท้อนความคิดของผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงงาน ความต่อเนื่องในการทำโครงงานผ่านการรายงานความก้าวหน้าในแต่ละสัปดาห์ และวัดจากความรับผิดชอบในงานและความตรงต่อเวลาในการส่งงาน และเมื่อสิ้นภาคการศึกษาได้มีการสรุปผลการเรียนรู้ร่วมกัน ให้ผู้เรียนสะท้อนบทบาทตัวเอง บทบาทของสมาชิกจากการทำโครงการ รวมถึงสะท้อนการเรียนรู้ในช่วงเวลาที่เรียนรู้ด้วยกัน สรุปผลการดำเนินโครงงาน การสะท้อนปัญหาที่พบในการดำเนินโครงงาน และสรุปผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน

สำหรับประเด็นภาพรวมของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน และข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า การจัดการเรียนการสอนสำหรับวิชา RSU111 สังคมธรรมาธิปไตย ควรใช้การจัดการเรียนการสอนที่มีโครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) ซึ่งผู้สอนต้องปูพื้นฐานความรู้ ประเด็นสังคมธรรมาธิปไตย จิตอาสา การสื่อสาร และงานนิเทศศาสตร์ก่อน เพราะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ สร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติงานจริง นอกจากนี้การฝึกทักษะต่าง ๆ ในรายวิชาที่มีความจำเป็นสำหรับการเรียนรู้และการดำเนินโครงงาน นอกจากนี้ยังพบอีกว่า การสอนแนวคิดเกี่ยวกับสังคมธรรมาธิปไตยนั้นผู้เรียนอาจจะยังไม่เห็นภาพ ต่อเมื่อผู้เรียนได้เสนอหัวข้อและลงมือทำโครงการ ผู้เรียนก็จะซึมซับประเด็นความรู้เกี่ยวกับสังคมธรรมาธิปไตย และจิตอาสาขณะลงมือปฏิบัติงานจริง และผู้สอนหลายท่านมีข้อเสนอเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ในรายวิชา RSU111 สังคมธรรมาธิปไตย ว่า ควรมีการถอดบทเรียนทั้งรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และผลลัพธ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ให้โครงงานเป็นฐานของการเรียนรู้ของผู้เรียนในรายวิชา RSU 111 สังคมธรรมาธิปไตย ซึ่งมีขั้นตอนของการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน พบว่า ขั้นตอนเตรียมความพร้อมโครงงาน จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า มีการเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน กล่าวคือ เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน พิจารณาประเด็นหัวข้อจากสถานการณ์ปัจจุบันที่น่าสนใจและมีกระแสสังคมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากนั้นชี้แจงแนวทางการจัดโครงงานภายใต้แนวคิด “Change in Diversity Culture” และเน้นความเป็นสังคมธรรมาธิปไตย การรู้จักตนเอง หลักการทำงานเป็นทีม วินัยในการสร้างพลเมือง การเคารพความต่าง และการสร้างสรรค์สื่อที่นำมาช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ขั้นตอนนี้ผู้สอนจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดทำโครงงาน และแนวทางการทำงานร่วมกัน

ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ระดมสมอง แสดงความคิด เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของรายวิชา (กิตติศักดิ์ ไตรพิพัฒพรชัย, มปป.) ได้แก่ 1) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับสังคมธรรมาธิปไตย หลักธรรมาภิบาล ความพอเพียงกับวิถีชีวิตผู้เรียน และการเป็นพลเมืองดี และ 2) เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มหาวิทยาลัยรังสิตได้กำหนดมีลักษณะการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านโครงงานที่สามารถนำไปเชื่อมโยงและประยุกต์ในชีวิตประจำวัน เน้นกระบวนการวางแผน การคิดอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ ทำให้ผู้เรียนสามารถผลิตงานที่เป็นรูปธรรมได้ และยังสอดคล้องกับปรัชญาความเป็นสังคมธรรมาธิปไตยของมหาวิทยาลัยรังสิต ที่กล่าวว่า “สังคมธรรมาธิปไตยของมหาวิทยาลัยรังสิต นับเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญจากสถาบันอุดมศึกษาที่มีหน้าที่ “สร้างคน” มาเป็น “สร้างคนต้นแบบ” ที่ต้องมีทั้งความสำเร็จและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยแนวทางใหม่ที่มหาวิทยาลัยรังสิตแสวงหานั้น ต้องทำให้สังคมกลายเป็นสังคมที่สงบสุข มีการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ความเป็นธรรมะ มีการกินดีอยู่ดี ประกอบอาชีพด้วยความมั่นคง เจริญรุ่งเรือง ต้องทำให้สังคมมีความเป็นธรรมกับทุกคน ไม่ว่าจะยากดีมีจนหรือร่ำรวย ต้องสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งจะเรียกสังคมแบบนี้ว่า สังคมธรรมาธิปไตย” (มหาวิทยาลัยรังสิต, 2556)

ขั้นการศึกษาความเป็นไปได้ จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้สอนมีการศึกษาความเป็นไปได้ มีการหาข้อมูลเบื้องต้น สำหรับแนวทางการจัดโครงการภายใต้แนวคิด “Change in Diversity Culture” กล่าวคือ การศึกษาเกี่ยวกับประเด็นที่กำลังเป็นที่สนใจของคนในสังคมปัจจุบัน และให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าเรียนรู้ และศึกษาความเป็นไปได้ในการทำโครงการโดยไม่เสี่ยงในการดำเนินชีวิตในแบบ New Normal (ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19) นอกจากนี้ยังมีการกำหนดการทำงานร่วมกับผู้เรียน ได้แก่ จุดมุ่งหมายของโครงการ ขอบเขตและแนวทางในการจัดทำโครงการ การแบ่งช่วงเวลาและขั้นตอนการทำงานอย่างชัดเจน ทั้งนี้ผู้สอนมีหน้าที่สนับสนุน แนะนำ และอำนวยความสะดวก ให้เป็นไปตามกรอบและทิศทางที่วางแผนไว้ และให้อิสระในการดำเนินการ แต่ต้องอยู่ในกรอบการเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และการทำงานเป็นทีม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ขั้นตอนนี้ทำให้ผู้สอนและผู้เรียนได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการจัดทำโครงการร่วมกัน เกิดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการที่จะดำเนินการ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเริ่มทำโครงการทำให้เกิดความรวดเร็วในการทำงานด้วย ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวทางของวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544) ได้กล่าวถึง การพัฒนาการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาว่า รูปแบบของการเรียนรู้การสอนที่ปรับเปลี่ยนไปเพื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student – centered learning) คือ การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำงาน โดยรูปแบบของการเรียนเป็นการเรียนเชิงรุก (Active Learning) หากความรู้ด้วยตนเองจากเอกสาร เพื่อน แหล่งความรู้ สิ่งแวดล้อมโดยมีผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะ ในการเรียนนั้นผู้เรียนจะต้องปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน มีกระบวนการคิด การแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียง ประมวลและรายงานข้อค้นพบได้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของสิทธิญา รัสสัยการ (2551) ที่พบว่า การเรียนรู้แบบโครงงาน (Group Project) เป็นการจัดให้ผู้เรียนรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมร่วมกันโดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาหาความรู้หรือทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งตามความสนใจของผู้เรียน การเรียนรู้แบบโครงงานนี้ จึงมุ่งตอบสนองของความสนใจความกระตือรือร้นและความใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนเองในการแสวงหาข้อมูลความรู้ต่าง ๆ เพื่อทำโครงการร่วมกันให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของโครงการที่เรียนรู้อยู่

ขั้นการกำหนดหัวข้อและรายละเอียดต่าง ๆ จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้สอนจะมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้เรียนสำหรับแนวทางการดำเนินโครงการ โดยทำหน้าที่กระตุ้นเพื่อให้ผู้เรียนแสดงศักยภาพภาวะผู้นำที่มีอยู่ในตัวและในกลุ่ม ทั้งนี้เมื่อแต่ละกลุ่มกำหนดประเด็นได้แล้ว จะมอบหมายให้ไป

หาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทำโครงการ โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นโค้ช (Coach) และสอดแทรกแนวคิดสังคัมธรรมาธิปไตย จิตอาสา การสื่อสาร และการสร้างสรรคส์สื่อและกิจกรรม หรืองานด้านนิเทศศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดบูรณาการร่วมกับการดำเนินโครงการ ให้มีอิสระในการคิดและการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ดุชฎี โยเหลา และคณะ (2557) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่มีผู้สอนจะเป็นผู้กระตุ้นเพื่อนำความสนใจที่เกิดจากตัวผู้เรียนมาใช้ในการทำกิจกรรมค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวผู้เรียนเอง นำไปสู่การเพิ่มความรู้อันได้จากการลงมือปฏิบัติ การฟังและการสังเกตจากผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้เรียนมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม ที่จะนำมาสู่การสรุปความรู้ใหม่ มีการเขียนกระบวนการจัดทำโครงการและได้ผลการจัดกิจกรรมเป็นผลงานแบบรูปธรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของชาติรี เกิดธรรม (2547) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการ ส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ส่งเสริมกระบวนการคิด ได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ ลงมือปฏิบัติจริง สามารถสร้างผลงานและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ พร้อมกับฝึกภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีได้ และเป็นการบูรณาการความรู้ความคิดกับชีวิตประจำวัน และสามารถแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ด้วย

ขั้นการดำเนินงานโครงการและสร้างสรรค์ชิ้นงาน จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้สอนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง กล่าวคือ การดำเนินโครงการจากรายละเอียดที่ได้มีการเตรียมการมาตั้งแต่ต้น โดยโครงการภายใต้แนวคิด “Change in Diversity Culture” ซึ่งดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชุมชนละแวกใกล้เคียงมหาวิทยาลัย ประชาชนในจังหวัดปทุมธานี และนักศึกษาและบุคลากรมหาวิทยาลัยรังสิต ซึ่งประเด็นที่ผู้เรียนเลือกทำโครงการมีความหลากหลาย และมีการผลิตสื่อรูปแบบต่าง ๆ เพื่อประกอบกับการจัดโครงการ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นขั้นตอนของการดำเนินโครงการตามรายละเอียดที่ได้เตรียมการมา ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างสรรค์ทั้งรูปแบบกิจกรรมและสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายสามารถดำเนินโครงการภายใต้บริบททางสังคมที่มีความแตกต่างกันไป เป็นการนำความรู้ด้านนิเทศศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับโครงการได้โดยตรง และยังคงอยู่บนพื้นฐานของสังคัมธรรมาธิปไตยอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ของสถาพร พุทธิมงคล (2558) ที่กล่าวว่า Active Learning เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรคส์ทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น

ขั้นการสรุปสิ่งที่เรียนรู้และการนำเสนอ จากการสัมภาษณ์ พบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นฐาน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในด้านทักษะด้านนิเทศศาสตร์ จิตอาสา ความหลากหลายทางสังคม ทักษะการคิดวิเคราะห์ เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้จากการที่ได้ฝึกปฏิบัติงานจริง จากการทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่น ซึ่งโครงการของผู้เรียนส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จทุกกลุ่มและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ผู้เรียนได้กำหนดไว้ ส่งผลให้ผลงานที่ปรากฏทั้งหมดสะท้อนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ขั้นตอนนี้ทำให้ผู้เรียนสามารถสรุปผลการทำงานและการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เกิดประสบการณ์ในการทำงานและการใช้ชีวิตในสังคม และยังสามารถประเมินผลสำเร็จจากการดำเนินโครงการได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของลัดดา ศิลาน้อย และอังคณา ตุงคะสมิต (2556) ได้กล่าวถึง คุณค่าของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการเชื่อมโยงความรู้อันใหม่กับการเรียนอย่างต่อเนื่องจากการทำโครงการและการลงมือปฏิบัติจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากรูปธรรมเป็นนามธรรมได้

เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพราะการทำงานต้องผ่านการติชม วิพากษ์วิจารณ์ และให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขที่ดีขึ้น นอกจากนี้ผู้เรียนจะต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งสะท้อนตัวตนได้ (Self-reflection) โดยมี การติดตามความคิด ตรวจสอบ ความคิด ติดตามงาน และฝึกการแก้ปัญหา

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยโครงการเป็นฐานการเรียนรู้ในรายวิชา RSU111 สังคมธรรมาธิปไตย ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง สร้างประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ให้กับตนเอง ซึ่งผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับการฝึกปฏิบัติ เกิดความเข้าใจและทักษะด้านต่าง ๆ ดังนั้นจึงควรให้มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นฐานสำหรับรายวิชาที่เน้นการปฏิบัติการ

2. จากผลการวิจัย พบว่า การใช้โครงการเป็นฐานในการเรียนรู้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดและเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสื่อสารระหว่างบุคคล ที่จะสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนด้วยกัน จึงเป็นแนวทางที่ดีซึ่งจะทำให้โครงการที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนที่ใช้โครงการเป็นฐาน จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้สอนพูดคุยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้มาก ในขณะที่ผู้สอนทำหน้าที่แนะนำ กระตุ้น และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพกับผู้สอนที่ประจำอยู่วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้สอนในคณะวิชาที่อื่นๆ เพื่อทำการเปรียบเทียบแนวทางการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อนำผลจากการศึกษามาเป็นแนวทางให้การจัดการเรียนการสอนในรายวิชานี้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นฐาน ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางสำหรับรายวิชาอื่น ๆ ที่มีรูปแบบการจัดการสอนที่เหมือนกัน

บรรณานุกรม

กิตติศักดิ์ ไตรพิพัฒพรชัย. (มปป.). *การจัดการเรียนการสอน Project Based Learning ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป* : RSU 101 ธรรมาธิปไตย. <http://www.mua.go.th/users/he-commission/t-visit%20project/t-visit%20book%202/17--g2--10-1.pdf>.

ชาติรี เกิดธรรม. (2547). *เทคนิคการสอนแบบโครงการ*. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

ดุษฎี โยเหลา และ คณะ. (2557). *การศึกษากิจการการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ที่ได้จากโครงการสร้างชุดความรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของเด็กและเยาวชน : จากประสบการณ์ความสำเร็จของโรงเรียนไทย*. กรุงเทพมหานคร : หจก. ทิพย์วิสุทธิ.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2550). *ทักษะ 5C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ลัดดา ศิลาน้อย และอังคณา ตุงคะสมิต. (2556). *ยกระดับครูสังคมนักศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. ขอนแก่น : สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- วรฤดี อ่อนน้อม. (2564, มิถุนายน). *การจัดการเรียนการสอนรายวิชาสังคมธรรมาธิปไตย ปีการศึกษา 2564*. สัมภาษณ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายโรงพิมพ์ บริษัท ตาตา พับลิเคชั่น.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2544). *การพัฒนาการเรียนการสอนทางการอุดมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยรังสิต. (2556). *ปณิธานสังคมธรรมาธิปไตย มหาวิทยาลัยรังสิต*. <https://www2.rsu.ac.th/news/news-rsu101>.
- หวน พินธุพันธ์. (2555). *การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : ปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญยิ่ง*. <https://www.gotoknow.org/posts/448354>.
- สถาพร พุทธิพิบูล. (2558). *คุณภาพผู้เรียน เกิดจากกระบวนการเรียนรู้*. สระแก้ว : คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว.
- สมหมาย อ่ำดอนกลอย. (2556). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 7(1), 6-7.
- สมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ. (2554). *หลักการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนและการประเมินตามสภาพจริง*. กรุงเทพมหานคร : ดวงกลมพับลิชชิง.
- สิทธิญา รัชสัยการ. (2551). *ผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี มัธยมศึกษาปีที่ 3*. [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร].
- อรรถญา พิกุลพารุ่งโรจน์. (2564, 10 มิถุนายน). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนนิเทศศาสตร์*. สัมภาษณ์, KM CHILD-PBL. (2015). Project-based Learning. <http://www.vcharkarn.com/vcafe/202304>.
- Tony Wagner. (2010). *The global achievement gap: Why even our best schools don't teach the new survival skills our children need--and what we can do about it*. <http://www.amazon.com/The-Global-Achievement-GapNeed/dp/0465002307>.